

Eesti elanike turvatunne ja panus siseturvalisuse vabatahtlikku tegevusse avaliku arvamuse uuringute põhjal

HANS MOKS
Sisekaitseakadeemia
sisejulgeoleku instituut

Iga riigi jaoks on üheks oluliseks ülesandeks tagada elanike elu ja vara kaitse ning üldine turvatunne. Turvatunne on inimeste subjektiivne tajumise, mis kujuneb ümbritsevast keskkonnast ja toob kaasa reeglina positiivseid emotsioone ning ootuspäraseid tundeid. Tunne on ajas muutuv, kuna seda mõjutavad keskkond, emotsioonid ja inimkonna areng.

Viimastel aastatel on maailmas julgeolekuolukord muutunud ning järjest enam sõltub riigi julgeolekualane stabiilsus elanikest endist, nende panusest siseturvalisusega seotud valdkondades. Artikkel

annab ülevaate siseturvalisuse avaliku arvamuse uuringutest, kus hinnatakse Eesti elanike turvatunnet ja nende huvi siseturvalisusega seotud vabatahtlikku tegevusse panustamisel nagu abipolitseinik, vabatahtlik merepääste, vabatahtlik pääste, Kaitseliit ja naabrivalve.

Subjektiivne turvatunne ehk turvalisuse tunnetamine ei pruugi vastata alati objektiivsele turvalisuse olukorrale. Turvatunde tajumine on individuaalne ning võib erineda tegelikust olukorrast. (Glisovic ja Zupac 2023: 58; Buzan *et al.* 2009: 29–31) Ühest küljest ei suudeta kogu turvalisusega seotud olulist teavet endasse haarata ja analüüsida. Teisalt nõrgendavad traditsiooniline ja uus meedia (sotsiaalmeedia) turvatunnet ning tugevdavad omakorda hirmu tegureid (Kis 2018: 293–294).

Turvatunne on lühemas või pikemas perioodis muutuv. Turvatunnet saab hinnata ja suurendada erinevate meetmete kaudu, eesmärgiga vähendada „haavatust“ või püüdes vähendada ohte.

Lisaks hindamisele tuleb tegeleda turvatunnet negatiivselt mõjutavate põhjuste väljaselgitamisega ning nendele vastavate meetmete väljatöötamisega (Kour 2021: 124).

Turvatunde kujundab suures osas riik, kes koostöös riigi elanikega tagab selle jätkusuutlikkuse. Siseturvalisuse arengukava 2020–2030 peamiseks soovitud tulemuseks on uurida ja pakkuda elanikele stabiilset ja turvalist elukeskkonda. Lisaks elanike heaolule kirjeldatakse ka riigi ootusi elanikele, et nad panustaksid turvalise elukeskkonna loomisesse. Turvalisuse tagamine on üks tervik, mis eeldab eri poolte jõupingutusi, st siseturvalisuse valdkond toetub nii kutselistele teenistujatele kui ka vabatahtlikele. (Siseministeerium 2019: 7, 42)

Siseturvalisuse arengukava eesmärk

Kindlasti mõjutavad turvatunde tekkimist lähedased, tuttavad, sõbrad, kogukonna liikmed ning riigi pakutavad võimalused turvaliseks eluks.

on saavutada siseturvalisuse vabatahtlike sihttase 2030. aastaks (Siseministeerium 2019: 18). 2020–2030 välja toodud sihiks 2030. aastaks on vabatahtlikke päästjaid 5000, vabatahtlikke merepäästjaid 1000 ning abipolitseinikke 3000 ja enam.

MUUTUV TURVALISUS MAAILMAS JA EESTIS

Maailmas juhtub igal ajahetkel erinevaid õnnetusi, nagu tulekahjud, röövimised, looduskatastroofid jne. Turvatunde

üheks oluliseks mõjutajaks on sotsiaalne ja majanduslik kindlustunne ning riigi üldine julgeolekuolukord. Kogemused ja teadmised arendavad elanikke ning kuna turvatunne on subjektiivne, siis tajutakse nii hirme, ohte kui ka ümbritsevat keskkonda erinevalt.

Turvatunde säilimises omavad elanikud teatud rolli ühiskonna liikmena nii oma tööga seoses, vabatahtlikus tegevuses osalemisega kui ka muul viisil ühiskonda panustamisel. Järjepidevaks arenemiseks vajatakse tugeva riigi kõrval motivatsiooni ja stiimuleid.

Inimese turvatunne ja selle tajumine on subjektiivne, mis põhineb inimese individuaalsetel omadustel ja vastava elukeskkonna tingimustel, milles elatakse (Rogozínska 2021: 88). Turvalisust kui „tunnet“ pole lihtne määratleda, kuna see on subjektiivselt pidevalt arenevate ja tekkivate ohtude tagajärjel ning elus kogetu tõttu muutuv.

ÜRO inimarengu aruanne on määratlenud (1994 aastal) turvatunde erinevatesse kategooriatesse: majanduslik turvalisus, toidu turvalisus, terviseiga seotud turvalisus, isiklik turvalisus, keskkonna turvalisus ja poliitiline julgeolek (United Nations Development Program 1994: 24–25).

Akadeemilistes ringkondades on näiteks psühholoogilise turvalisuse määratlemisel kolm vaatenurka. Esmalt individuaalsete vajaduste rahuldamise vaatenurk, mis on seotud enesekindluse ja vabadusega. Teiseks vaatenurgaks on tajumine, mis on seotud ohu ja riski ettekujutamisega. Kolmandaks vaatenurgaks on subjektiivne hinnang ja kogemused, st turvatunnet võib määratleda kui tunnetust ja kogemust ümbritsevast turvalisusest. Turvatunne on seega mitmete psühholoogiliste tegurite kombinatsioon.

Seotud teguriks, mis võib olla eriti oluline turvaprobleemide ja ettevaatusabinõu mõistmisel, on kogemuse olemasolu (Logan ja Walker 2014: 605). Inimestel kujuneb isiklik turvatunne lapsepõlvest saadud kiindumuskogemusest. Näiteks

võimalik oht mõjutab inimest nii, et oma vajaduste kaitseks nõuab ta valitsuselt suuremat turvapoliitikat, samas teine suudab säilitada enda isikliku turvatunde ka valitsuse sekkumiseta.

Põhiväärtused, mida riiklik turva- poliitika peaks tagama, on riigi iseseisvus, sõltumatus ja areng, arvestades võimalikke ohte, väljakutseid ja riske, mis maailmas võivad tekkida. Kindlasti mõjutavad turvatunde tekkimist lähedased, tuttavad, sõbrad, kogukonna liikmed ning riigi pakutavad võimalused turvaliseks eluks.

Erinevatel inimestel, rahvustel ja inimgruppidel on kujunenud indivi- duaalne subjektiivne turvatunne, mida mõjutavad ümbritseva keskkonna kõrval ka hoiakud ja hirmud. Huddy jt (2007) töid välja, et pikaajaline turvatunne, mis inimestel tekkinud, aitab tulla toime ka ajutiste stressirohkete sündmustega (Huddy *et al.* 2007: 135). Väljakujunenud turvatunne on ühelt poolt mõjutatav keskkonnas toimuvatest arengutest, kuid teistpidi toetab see meid igapäevaelus toimetulekul, sh ka ajutiselt ärevust tekitavatel hetkedel.

Teine turvatunnet mõjutav tegur on hirm. Hirmutunnet tekitavad signaalid, mis on pigem ohtlikud ja ebameeldivad, soodustades nn kaitsereaktsioonide tekkimist. Hirm võib sõltuvalt inimesest ja tema seisundist kas tekitada ärevat tunnet või hoopis passiivsust, jättes inimese abitusse seisu. (Bachmann ja Maruste 2003: 212–213; Garwood 1960: 59) Hirmud tekivad pigem negatiivsusest ja ohutajust lähtuvalt. Turvatunne väheneb kas ajuti- selt või pikema perioodi jooksul. Pideva hirmu ja ärevuse all olles mõjutab see inimeste vaimset tervist ja elus hakkama saamist.

Hoiakute ja hirmude kõrval mõju- tavad turvatunnet veel elukeskkond ja erinevad sotsiaaldemograafilised tegurid. Turvatunnet võivad mõjutada kohaliku piirkonna füüsilised ja sotsiaalsed tingi- mused, sh reguleerimata avalik käitumine (üldised seadused, vähene visuaalne

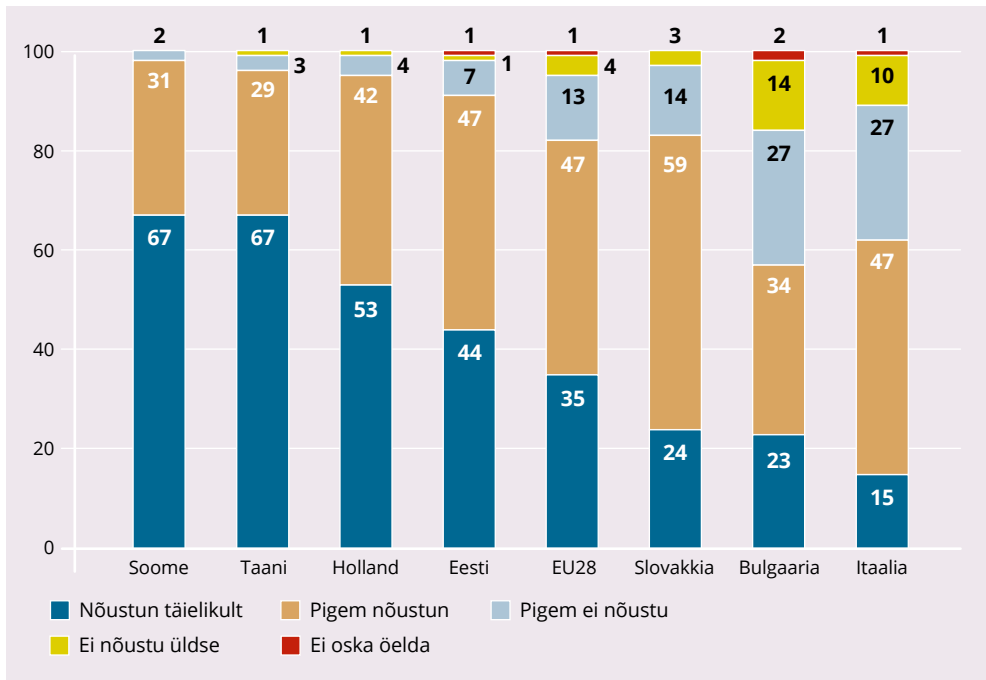
turvalisus) ja majanduslik pool (vähene huvi investoritele ja vähene riigi panus). Need aitavad kaasa kogukonna ärevus- tunde suurenemisele.

Elanikud tajuvad igasuguseid visuaal- seid ja füüsilisi muutusi oma kohalikus keskkonnas, mis toovad kaasa sotsiaalse turvatunde languse. Mida rohkem negatiivseid sündmusi ja muutusi toimub, seda enam see elanikke mõjutab (Low 2017: 376). Seega on üksikisikul, kogukonnal ja ka riigil võimalik palju ära teha, et elanikele oleks loodud turvaline elukeskkond.

Turvatunde sotsiaaldemograafilised erisused sõltuvad soost, vanusest, asu- kohast, haridusest ja sissetulekust. Liu ja Zhang'i uuringust (2015) tuli esile, et mida kõrgemalt on inimele haritud, seda kõrgem on tema turvatunne. Samamoodi tuli uuringust välja turvatunde seos sissetulekutega, kus kõrgema sissetule- kuga elanikel oli oluliselt kõrgem turva- tunnetus kui madalama sissetulekuga elanikel. Samas uuringus toodi välja, et meestel on kõrgem kindlustunne kui naistel. Sotsiaalsed tegurid, nagu tööhõive, sotsiaalkindlustus ja avalik julgeolek, avaldavad samuti mõju.

Vileikiene ja Janušauskiene (2016) on toonud välja, et kui 2000ndate alguses olid vähesed elanikud mures väliste riskide pärast (nt okupatsioon), siis 2010ndate teises pooles tajutakse potentsiaalseid sõjalisi ohte palju rohkem. Sellest hooli- mata on inimesed jätkuvalt väga mures ka oma igapäevaelu turvalisuse pärast. Probleemid kuritegevuse vastu võitlemisel ning elanike majandusliku turvalisuse, sot- siaalse kindlustatuse ja tervise tagamisel on endiselt võtmetähtsusega. (Vileikiene ja Janušauskiene 2016: 136–137)

Ka globaalne keskkond mõjutab turvatunnet. 21. sajand on toonud inimkonnale kaasa olulisi väljakutseid: globaliseerumine, tehnoloogia, ränne, klii- mamuutused, rahvastiku kasv, usulised ja kultuurilised konfliktid (näiteks äärmuslus ja rahvusvaheline kuritegevus), poliitiline

JOONIS 1. Minu riik on turvaline koht elamiseks.

Allikas: Euroopa Komisjon

ebastabiilsus ning suurenev majanduslik ja sotsiaalne ebavõrdsus. Globaliseerumine on viinud riigi funktsioonide ja rolli ümberdefineerimiseni ning esile on kerkinud täiendavad väljakutsed tänapäeva julgeolekule.

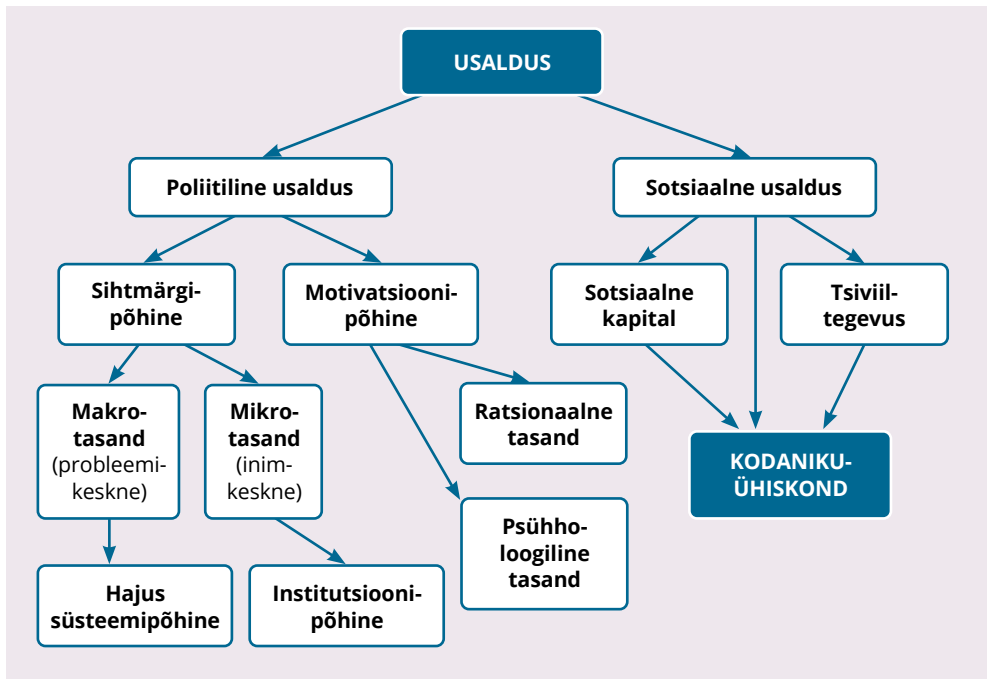
Turvatunnet on üldisemalt uuritud nii Eestis, erinevates Euroopa Liidu riikides kui ka Euroopa Liidus tervikuna. Joonisel 1 on välja toodud Euroopa Komisjoni uuringu tulemused, kus uuriti, kui turvaliselt tunnevad elanikud end oma koduriigis. Joonisel on välja toodud kolm kõige kõrgema hinnanguga riiki, Eesti, Euroopa riikide keskmine ning kolm kõige madalama hinnanguga riiki.

Jooniselt 1 selgub, et 67 protsenti Soome ja Taani elanikest nõustub täielikult, et nende riigis on turvaline elada. Eesti elanikest nõustus täielikult 44 protsenti, Euroopa Liidu keskmine tulemus oli 35 protsenti. Üldiselt oli uuringu järgi täielikult nõus ja pigem nõus üle

poole küsitluses osalenud elanikest igas riigis. Kõige madalamaks tulemuseks Bulgaaria tulemus (57 protsenti), kus täielikult nõus oli 23 protsenti ja pigem nõus 34 protsenti. (Euroopa Komisjon 2015: 10)

Euroopa Komisjoni uuringust selgus, et kui riigi majanduslik olukord on positiivne, tunneb 31 protsenti meestest ennast turvalisemalt, naiste näitaja oli 26 protsenti. Lisaks toodi välja, et riigi majanduslik olukord omab suurt tähtsust pigem noorematele (15–24-aastaste, 25–39-aastaste ja 40–54-aastaste tulemus oli 30 protsenti lähedal) küsitluses osalejatele kui vanematele (enam kui 55-aastaste tulemus oli 26 protsenti).

Ka kõrgemalt haritud tundsid ennast turvalisemalt, kui majanduslik olukord on riigis hea (36 protsenti), teised alla 30 protsenti. Kodumajapidamise majanduslik olukord oli samuti oluline pigem meestele (31 protsenti vs. 29 protsenti naised) ja

JOONIS 2. Usalduse määratlus.

Allikas: Blind (2006: 8), autori kujundatud

noorematele (üle 30 protsendi küsitlusele vastanute vs. enam kui 55-aastaste 26 protsenti). (Euroopa Komisjon 2015: 14–18)

Kui Euroopa Komisjoni (2015) uuringu järgi tunnevad Euroopa Liidu liikmesriikide elanikud ennast pigem turvaliselt, siis Ameerikas tuntakse ennast pigem ebaturvaliselt. Ameerika heaolu seisundi uuringus (2014) leiti, et kuigi enamik inimesi tunneb end öösel oma naabruskonnas kõndides turvaliselt (63 protsenti), siis peaaegu pooled naistest (45 protsenti) ja veidi enam kui veerand meestest (27 protsenti) ei tunne end oma naabruskonnas öösel kõndides turvaliselt. (Logan ja Walker 2014: 604) Märkimisväärselt rohkem naised (75,8 protsenti) kui mehed (52,2 protsenti) teatas, et on kunagi kogenud mõnda mõõdetud ähvardavat käitumist, ja 29 protsenti naistest teatas, et on kogenud hiljutist ohvriks langemist (meeste näitaja 14,4 protsenti). Umbes

pooled meestest teatasid, et nad on oma ohutuse pärast mures, naiste osakaal oli kõrgem – 73 protsenti. (Logan ja Walker 2014: 613–614)

Uuringute tulemustest lähtuvalt saab väita, et reeglina tunnevad ennast turvalisemalt inimesed riigis, kus on kindel majanduslik olukord. Reeglina turvalisemalt tunnevad end mehed, kes on pigem nooremad, kelle töötasu ja haridustase on kõrgem.

Kas ka Eesti siseturvalisuse avaliku arvamuse uuringud 2016.–2022. aastal kindlitavad sama? Kas mehed, kes on pigem nooremad, kelle töötasu ja haridustase on kõrgem, tunnevad end turvalisemalt kui teised?

RIIGI ROLL TURVATUNDE TEKITAJANA

Turvatunde üheks olulisemaks loojaks on riik, kes loob elanikele jätkusuutliku elukeskkonna ning tagab koostöös

julgeolekuasutustega ja elanikega selle säilimise. Ühiskonnad ja riigid püüavad reeglina tagada maailmas korda ja stabiilsust. (Maslow 2007: 82) Turvalisus kuulub nii riigi, üksikisikute, kogukondade, rahvaste põhivajaduste kui ka väärtuste hulka (Rogozińska 2021: 86–87). Riik peab olema usaldusväärne, läbipaistev

Euroopa Komisjoni uuringust selgus, et kui riigi majanduslik olukord on positiivne, tunneb 31 protsenti meestest ennast turvalisemalt, naiste näitaja oli 26 protsenti.

ning vältima asjatut hirmutamist oma julgeoleku tagamisel.

Kõige olulisemaks riigi rolliks turvatunde tekitamisel on **usaldus**. Blindi (2006) joonisel (joonis 2) on välja toodud riigi usalduse tugipunktid. Poliitiline usaldus võib olla suunatud nii poliitilise süsteemi ja selle organisatsioonide kui ka üksiku võimukandja poole. Poliitilise usalduse kateooriateks on makrotasand ja mikrotasand.

Makrotasand on organisatsiooni tasand, mille kohaselt kodanikud muutuvad valitsuse suhtes usaldavaks või umbusaldavaks. Organisatsioonipoliitilist usaldust saab veelgi jagada hajusa või institutsioonipõhise usalduse komponentideks. Hajus poliitiline usaldus viitab kodanike üldise poliitilise süsteemi hinnangule ja institutsioonilisel tasandil viitab näiteks

usaldusele politsei või teiste institutsioonide vastu.

Poliitilise usalduse teine kategooria, nn mikrotasand ehk üksikpoliitiline usaldus tekib siis, kui usaldus on suunatud üksikute poliitiliste juhtide vastu. Individuaalne poliitiline usaldus hõlmab inimesele orienteeritud vaatenurka. (Blind 2006: 4–5)

Usaldusväärsest poliitikakujundamisest sõltuvad nii organisatsiooniline kui ka üksikisiku poliitiline usaldus. Sellega seoses muutub usaldusväärsus otseseks seoseks poliitilise usalduse mõistega, sest tulemuste pinnalt tekib usaldus pikema aja jooksul. Ratsionaalne poliitiline usaldus hõlmab huvipõhist hinnangut, mille käigus kodanikud hindavad, kas valitsus ja/või poliitilised liidrid tegutsevad vastavalt oma erakondlikule tegevuskavale. Elanikud kipuvad usaldama erakonda või poliitilisi juhte, kellega nad samastuvad. Poliitiline usaldus ületab aga parteilisi ja/või ideoloogilisi kiindumusi. (Blind 2006: 4–5)

Eestis on usaldust riiklike institutsioonide vastu uurinud kaitseministeerium. Uuringu tulemustes on välja toodud, et enim usaldavad elanikud päästeametit (~96 protsenti), politsei- ja piirivalveametit (~85 protsenti), kaitseväge (~77 protsenti) ja presidenti (77 protsenti). Kõrge tulemus on ka Kaitseliidul (76 protsenti). Nende tulemus on 2019–2023 uuringutes olnud põhimõtteliselt sarnane. Kohalike omavalitsuste vastu on elanike usaldus püsinud vahemikus 66–73 protsenti, kuid 2023. aasta uuringus on tulemuseks 67 protsenti. Valitsuse ja Riigikogu vastu on usaldus erinevate aastate uuringute põhjal olnud vastavalt 52–60 protsenti ning 48–59 protsenti. 2023. aasta uuringu järgi on usaldus valitsuse vastu elanike seas vähenenud võrreldes 2022. aasta tulemustega (s.o 57 protsenti), Riigikogu tulemus suurenenud 50 protsendilt 51-le. (Kaitseministeerium 2023: 13–14)

Riigikantselei 2024. aasta uuring toob välja, et usaldus riigainstitutsioonide vastu

on vähenenud olulisel määral, eriti alates märtsist 2022, kus usaldus Riigikogu ja valitsuse vastu oli vastavalt 58 protsenti ja 61 protsenti. Viimase uuringu tulemus 2024. aasta algusest ütleb, et usaldus Riigikogu vastu on 28 protsenti ja valitsuse vastu 39 protsenti. Märgatavalt on tõusnud „üldse ei usalda“ osakaal. (Riigikantselei 2024: 6–7)

Riigi olulisemaks rolliks on olla aktiivne julgeoleku tagamisel, kuna pidevalt tuleb suurendada julgeolekualaseid jõupingutusi, et tõsta avalikkuse turvatunnet, sest kui elanikud tunnevad end stabiilselt ja hästi, siis suureneb nende osalemisvalmidus. Poliitikute roll on samuti suur, kuna avalikkus vaatab ja hindab nende tehtud poliitilisi samme ning samme turvalisuse suurendamiseks. Tegevuste hulka kuuluvad kriisideks valmisolek ja nende juhtimine, näiteks viiruspuhangud, rändekriisid jm julgeolekuohud. (Crowcroft 2012: 174)

Sellega on seotud nii **sise- kui ka välis-julgeolek**. Globaliseerumine on viinud riigi funktsioonide ja rolli ümberdefineerimiseni ja esile on kerkinud väljakutsed tänapäeva julgeolekule (Hopner *et al.* 2020: 1; Cerny 2005: 13, 29).

Riigi roll on nii sise- kui ka välisjulgeoleku tagamisel äärmiselt oluline. Ametkondadevaheline koostöö, nagu tsiviil-sõjaline koostöö erinevate piirkondade vahel, et tagada kriisisituatsioonides elanike ja jõustruktuuride vastupanuvõime (Loik 2020: 3). Üha enam peab riik vaatama elanike turvatunnet laiemalt. Turvatunnet võib tõlgendada majanduspoliitilises vaates, kus riiklik julgeolek ei võrdu enam riigi endaga, vaid on oluliselt laiem ehk rahvusvaheline. Hea julgeolekuolukord võimaldab näiteks kaupade pakkumist avalikkusele. (Crowcroft 2012: 173).

Riigi koostöö elanike, kogukondade ja riigiametitega on turvalise elukeskkonna loomise alus. Elanike turvatunde tagamiseks ja kaitsmiseks teeb valitsus tööd kogukondadega ning loodud

ametkondadega. Sisejulgeoleku osas on riik avaliku korra tagamiseks loonud politsei, piirivalve, päästeameti ning õiguskorra tagamiseks kohtusüsteemi. (Crowcroft 2012: 172)

Seega saab järeldada, et riigid on loonud erinevaid ühendusi ja võimalusi elanike kaasamiseks nii turvatunde tekitamisel kui ka riigi arengusse panustamiseks. Nendeks on erinevad ühendused, mis toetavad konkreetset valdkonda või riigi julgeoleku tagamiseks vabauhendused ja institutsioonid (näiteks abipolitsei, vabatahtlik merepääste, vabatahtlik pääste, naabrivälve ja Kaitseliit).

Valitsuse tegevusetus või ebapiisav

Uuringu tulemustes on välja toodud, et enim usaldavad elanikud päästeametit (~96 protsenti), politsei- ja piirivalveametit (~85 protsenti), kaitseväge (~77 protsenti) ja presidenti (77 protsenti).

toimimine võivad tekitada riikides olukorra, kus üksikisikud või kogukonnad on sunnitud võtma julgeoleku tagamise enda kätte, olles tihtipeale ka loomingulisemad selle elluviimisel (Hill *et al.* 2007: 38). Elanike jõupingutusi turvalise kogukonna loomisel ei tasu alahinnata, isegi kui seda tehakse valitsuse tegevusetuse tõttu. Tugev kogukond aitab kaasa liidrite

tekkimisele, st aitab kaasa tulevasele poliitilisele stabiilsusele. (Hodgett *et al.* 2022: 4) Elanike üheks kaasamise vormiks on vabatahtlik tegevus, millega ollakse eeskujuks nii kogukonna liikmetele kui ka riigile.

VABATAHTLIK TEGEVUS JA SEDA MÕJUTAV MOTIVATSIOON

Vabatahtlikku tegevust võib kirjeldada kui abistavat tegevust, millel pole omakasupüüdlikku tunnust (Stebbins 1996: 213). Teisiti öelduna: vabatahtlik tegevus ei ole peamiselt seotud rahalise kasu saamisega, seda tehakse omal vabal tahtel (teatud juhtudel tehakse nt sotsiaalse surve tõttu) ja kasu toomiseks kolmandale osapoolle, nagu näiteks ühiskond või keskkond. Lisaks on vabatahtlike roll mitte üksnes abistamine, vaid vabatahtlik on kogukonna mõjuvõimu suurendamise

Aktiivselt vabatahtlikult kaasatud kogukonnad mitte ainult ei taastu kiiremini, vaid näitavad üles ka suuremat ühtekuuluvust ja valmisolekut tulevasteks katastroofideks.

tegur, mis suurendab sotsiaalset ühtekuuluvust, ja elanike kaasaja keerulisematel hetkedel.

Vabatahtlikud aitavad parandada avalikku turvalisust ning toimivad täiendavate silmade ja kõrvaadena kogukonnas (Godshall 2009: 50). Näiteks Rootsisis rakendati vabatahtlikke politsei

pressiesindajatena ja kogukonnas politsei esindajatena. Sellega anti panus politsei vastu usaldusväärse suurendamise ja kogemusse, kuidas omavahel paremini kogukonnaga suhestuda ja suhelda. (Uhnoo ja Löffstrand 2018: 53) Seega on üheks eesmärgiks tekitada suurem usaldus riigi ja elanike vahel, kaasates neid olulis-tesse rollidesse ühiskonnas kogukondade tasandil.

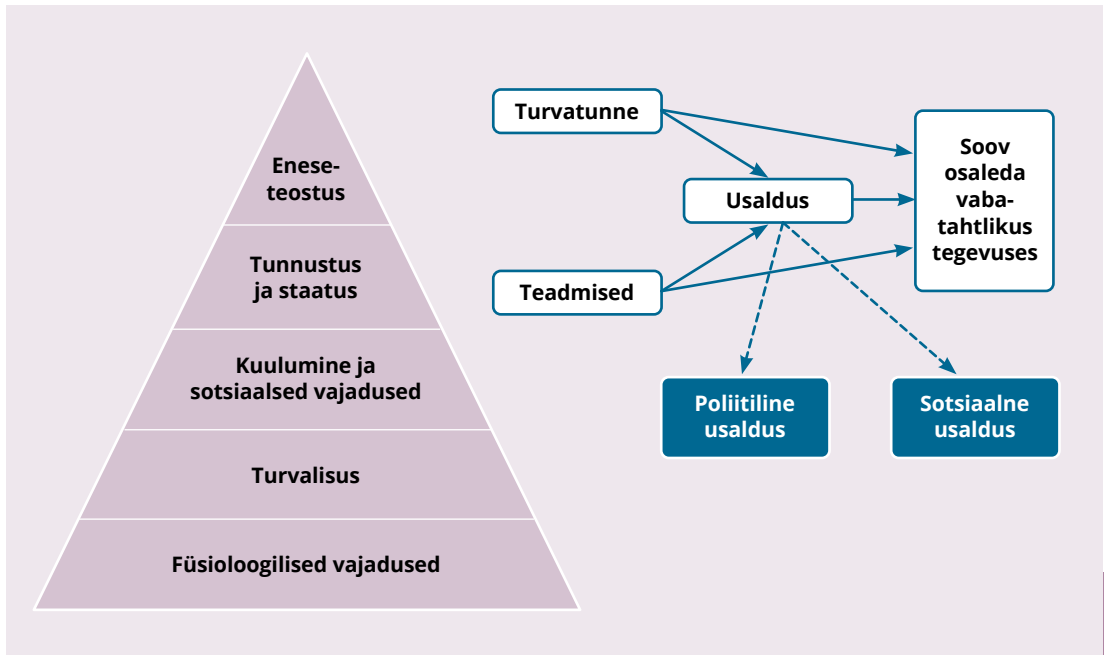
Teine vabatahtliku tegevuse riikliku edendamise eesmärk on kaudse majandusliku kasu saamine. Paljudes riikides, näiteks Ühendkuningriigis, kasutatakse vabatahtlikke, kes töötavad politseis selleks, et täita lihtsamaid tööülesandeid, mida varem täitsid politseiametnikud. Selle tulemusel on vähendatud politseiametnike arvu (Nichols *et al.* 2014: 214; Uhnoo ja Löffstrand, 2018: 54).

Samas on tegevpersonalit vähendamine vabatahtlike arvelt väga ohtlik trend. Vabatahtlikuks olemine on vabatahtlik tegevus, st elanikud ei pea seda tegema ja saavad oma rollist loobuda, kuid mida õhem on palgaliste teenistujate arv, seda suuremaks muutub oht, et riik ei saa oma julgeolekuasutustega tagada riigis turvalisust.

Kui riigi prioriteet on vabatahtlike kasutamine, siis tuleb välja selgitada, miks keegi üldse tegutseb vabatahtlikuna. Vabatahtlike värbamine nõuab arusaama, mis motiveerib inimest vabatahtlikuks olema.

Vabatahtlikus töös osalemise motivatsioon on mitu. „Motivatsioon on vajaduste rahuldamisele suunatud eesmärgipärane aktiivsus, tekitades üldjuhul positiivseid emotsioone“ (Bachmann ja Maruste 2003: 74–75). Vabatahtlike motivatsiooni üks oluliseks stiimuliks on inimeste vajadused, mis neid tegutsema paneb (Bachmann ja Maruste 2003: 71). Vajaduste hierarhia järgi on vabatahtlike motivatsioon seotud nii kuuluvuse, staatuse, eneseteostuse kui ka turvatundega. Pakkudes vabatahtlikele head keskkonda toimetamiseks, piisavalt

JOONIS 3. Kokkuvõtlik joonis, kuidas inimese baasvajadused toovad kaasa usalduse ning huvi osaleda vabatahtlikus tegevuses.

Allikad: Yu (2022: 2), Harrigan ja Commons (2015: 25), Blind (2006: 8), Bakar (2021:78); autori kujundatud

koolitust, tugevat kuuluvustunnet, võivad vabatahtlikud muutuda äärmiselt lojaalseks partneriteks.

Riigi ülesandeks vabatahtlike toetamisel on vabatahtlike järelkasv ja koolitamine, mis aitab kaasa võimekuse suurendamisele, et omandatud teadmisi rakendada. Vajalikud on investeeringud vabatahtlike koolitusprogrammidesse, vabatahtlike tegevuste juhtimisse ja eesmärkide elluviimisse. Vabatahtlikud peaksid saama põhjaliku koolituse, mis varustab neid vajalike oskuste ja teadmistega erinevate katastroofide stsenaariumide jaoks (Ganoë *et al.* 2023: 208).

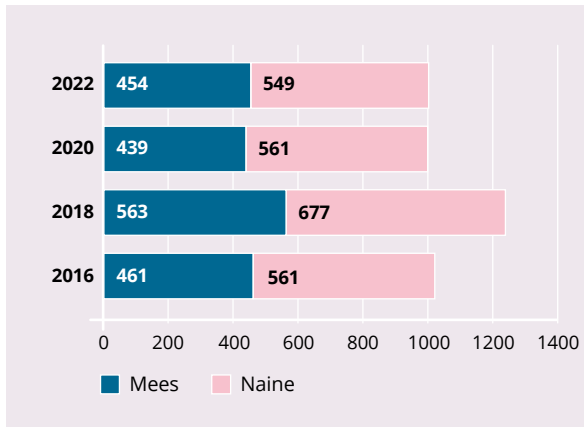
Riik peaks toetama vabatahtlikku tegevust professionaalse väljaõppega, kuna väljaõppe ja täiendõppe pakkumine on äärmiselt vajalik nii organisatsioonile kui ka vabatahtlikule. Organisatsioon saab testida enda arusaadavust ja elanike võimeid ning vabatahtlikud saavad uusi

oskusi oma CVsse ja elukogemust. Areneda ja teadmisi omandada on äärmiselt oluline iga inimese jaoks, et oma potentsiaali rakendada.

Aktiivselt vabatahtlikult kaasatud kogukonnad mitte ainult ei taastu kiiremini, vaid näitavad üles ka suuremat ühtekuuluvust ja valmisolekut tulevasteks katastroofideks. Vabatahtlikud aitavad luua iseseisvaid ja võimekaid kogukondi, mis suudavad raskustele vastu seista ja neist taastuda (Ganoë *et al.* 2023: 208).

Joonisel 3 on võimalik näha, kuidas omavahel on seotud turvatunne, usaldus riigi vastu ja valmisolek panustada riigi jätkusuutlikku arengusse. Oluline on riigi tekitatud areng ja jätkusuutlikkus, mis toob kaasa kõrgema turvatunde riigis ning mille elanikud on valmis panustama rohkem.

Vajaduste hierarhia alusel jaotatud vabatahtliku motivatsiooni getutsemise

JOONIS 4. Uuringus osalenud naiste ja meeste osakaal.

Allikas: siseministeeriumi edastatud uuringu algandmed, autori koostatud

gruppides „kuulumine“, „tunnustus“ ja „eneseteostus“ töid esile, miks vabatahtlikud soovivad oma aega ja teadmisi rakendada vabatahtlikus töös. Selleks olgu töö kogukonna heaks, sisejulgeoleku valdkonnas või mujal. Kokkuvõtvalt on vabatahtlikus tegevuses osalemise huvi ja soovi eeldusteks rahulolu füsioloogiliste vajadustega ja turvalisusega.

Üheks oluliseks kodaniku ja riigi koostöö tulemuseks on vabatahtlike kaasamine erinevates riigi turvalisuse jaoks olulistest kohtades, nt abipolitseinikud, Kaitseliit ja vabatahtlikud päästjad. Elanikud pakuvad selle kaasamise tulemusel riigile vajalikku lisaabi ja teadmist kogukonna jaoks aktuaalsete murede kohta ning kommunikeerimisel (Blumberg et al. 2020: 2; Uhnoo ja Löffstrand 2018: 53). Vabatahtlikud ei anna panust ainult missioonitundest, vaid riik peab tahte ja huvi tekitamisel ja hoidmisel panustama erinevate meetmetega, nagu hea keskkond vabatahtlikele toimetamiseks, pakkudes piisavalt koolitust, tugevat kuuluvustunnet.

Vabatahtlike sotsiaaldemograafilised andmed, näiteks haridus, sissetulekud, elukeskkond, vanus, sugu ja oskused, mõjutavad vabatahtlikuna tegutsemist.

Mehed soovivad pigem füüsiliselt panustada. Nooremad vabatahtlikud on motiveeritud uute oskuste õppimisele ja karjääri arendamise võimaluste leidmisest ning vanemad soovist säilitada sotsiaalsust. Seega võime võtta hüpoteesiks, et turvatunde olemasolu või puudumine mõjutab elanike huvi ja soovi panustada vabatahtlikus tegevuses.

Järgnevalt uurime siseturvalisuse avaliku arvamuse uuringute (2016–2022) põhjal Eesti elanike turvatunnet ja huvi vabatahtlikus tegevuses osalemise vastu.

SISETURVALISUSE AVALIKU ARVAMUSE UURINGUTE 2016–2022 ANALÜÜS

Siseministeeriumi 2016., 2018., 2020. ja 2022. aasta uuringutes vastas keskmiselt 1066 inimest. Kõige enam oli vastanuid 2018. aasta uuringus – 1240 inimest – ning kõige vähem 2020. aasta uuringus – 1000 inimest. Joonisel 4 on välja toodud ka meeste ja naiste osakaal vastanute hulgast.

TURVATUNNE NING HUVI SISETURVALISUSEGA SEOTUD VABATAHTLIKU TEGEVUSE VASTU MEESTE JA NAISTE SEAS

2016. aastal ei uuritud otseselt huvi siseturvalisusega seotud vabatahtliku tegevuse vastu, küll aga uuriti seda alates 2018. aastast. Tabelis 1 olen välja toonud meeste ja naiste vastused küsimusele, kas ja millistes valdkondades nad oleksid huvitatud oma aega ja oskusi rakendama.

Huvi arvukselt on pigem langustrendis, v.a meeste huvi abipolitseinikuks saada, mis on tõusnud, ning huvi vabatahtlikuks päästjaks saamise vastu on jäänud stabiilseks.

2022. aasta uuringu järgi on abipolitseinikuks saamisest huvitatud umbes 11 protsenti naisi ja 18 protsenti mehi. Vabatahtlikuks merepäästjaks saamise vastu tundis huvi 11 protsenti meestest ja neli protsenti naistest. Kõige suurem on huvi naabrivalvesse panustamise vastu, seda teeks 49 protsenti meestest ja 48

protsenti naistest. Kaitseliidu tegevusest huvitub 2022. aasta uuringu järgi 28 protsenti meestest ja 12 protsenti naistest ning vabatahtliku päästja tegevusest 24 protsenti meestest ja 13 protsenti naistest. Üldised tulemused toovad välja, et huvi abipolitseiniku tegevuse vastu on meeste seas vähesel määral tõusnud, naiste seas jäänud stabiilselt 11 protsendi juurde. Huvi vabatahtlikuks merepäästjaks saamise vastu on jäänud aastate jooksul samaks, nagu ka kaitseliitlaseks saamise vastu. Huvi vabatahtlikuks päästjaks saamise vastu on mõnevõrra tõusnud nii naiste kui meeste seas, kuid huvi naabrivalve tegevuse vastu väheneb.

TURVATUNNE JA HUVI SISeturvalisusega seotud VABATAHTLIKU TEGEVUSE VASTU SISSETULEKU ALUSEL

Tabelis 2 olen välja toonud alla 800 euro ja üle selle teenivate elanike vastused küsimusele, kas ja millistes valdkondades nad oleksid huvitatud oma aega ja oskusi rakendama.

Huvi vabatahtliku tegevuse vastu on vähem teenivate elanike seas langustrendis ning rohkem teenivate elanike seas tõusutrendis. 2022. aasta uuringu järgi on abipolitseinikuks huvitatud saama umbes 12 protsenti alla 800-eurose netopalgaga ja 17 protsenti üle 800-eurose netopalgaga elanikest. Huvi saada vabatahtlikuks merepäästjaks märkis mõlemas grupis seitse protsenti. Kõige suurem on huvi panustada naabrivalvesse, mis on mõlemal grupil 49 protsenti.

Kaitseliidu tegevusest huvitub 2022. aasta uuringu järgi alla 800-eurose netopalgaga elanikest 15 protsenti ja üle 800-eurose netopalgaga elanikest 25 protsenti. Vabatahtlikuks päästjaks saamisest huvitub vastavalt 17 protsenti ja 20 protsenti. Üldised tulemused toovad välja, et võrreldes 2018. aasta uuringu tulemustega on huvi abipolitseinikuks saamise vastu suurenenud vähesel määral või jäänud samaks mõlemas grupis.

	2018	2020	2022
Abipolitsei			
Mees	64	64	81
Naine	76	68	60
Merepääste			
Mees	67	60	49
Naine	25	22	22
Vabatahtlik pääste			
Mees	111	104	111
Naine	68	62	70
Kaitseliit			
Mees	152	75	129
Naine	86	45	66
Naabrivalve			
Mees	307	219	224
Naine	410	229	262

TABEL 1. Meeste ja naiste huvi erinevate vabatahtlike rollide vastu.

Allikas: siseministeeriumi edastatud uuringu algandmed, autori koostatud

Netopalgasuurus	2018	2020	2022
Abipolitsei			
Alla 800 euro	73	49	65
Üle 800 euro	38	58	62
Merepääste			
Alla 800 euro	40	28	36
Üle 800 euro	29	39	27
Pääste			
Alla 800 euro	81	56	94
Üle 800 euro	58	77	72
Kaitseliit			
Alla 800 euro	108	40	83
Üle 800 euro	76	60	89
Naabrivalve			
Alla 800 euro	355	174	269
Üle 800 euro	200	189	179

TABEL 2. Alla ja üle 800-eurose netopalgaga elanike huvi erinevate vabatahtlike rollide vastu.

Allikas: siseministeeriumi edastatud uuringu algandmed, autori koostatud

Alla 800-eurose netopalgaga elanike seas on ajas suurenenud huvi vabatahtlikuks päästjaks saamise vastu ning on vähenenud nii Kaitseliitu kui ka naabrivalvesse panustamise vastu. Üle 800-eurose netopalgaga elanike seas on ajas vähenenud huvi vabatahtliku pääste ja naabrivalve vastu ning suurenenud Kaitseliitu ja vabatahtlikuks päästjaks saamise vastu.

JÄRELDUSED JA SOOVITUSED

Eesti elanike turvatunne on siseturvalisuse avaliku arvamuse uuringute põhjal kõrge. Ukraina-Venemaa sõda on sundinud meid rohkem mõtlema oma turvalisuse peale ning sellele, mida iga elanik saaks teha, et riik, kogukond ja lähedased oleksid kaitstud.

Riigi institutsioonide jaoks on oluliseks faktoriks elanike usaldus nende tegevuse vastu. Usaldus politsei- ja piirivalveameti, päästeameti ja Kaitseliidu vastu on Eesti elanike seas kõrge ning vabatahtlike kaasamiseks oma valdkondades on kõik eeldused olemas.

Eesti elanike seas on huvi vabatahtliku tegevuse vastu kõrge ning siseministrieriumi arengukava eesmärgid vabatahtlike sihttasemetega saavutamiseks on reaalsed. Turvalisus algab eelkõige inimestest endast, heast eeskujust või tutvusringkonnast, kus ümbritsevad inimesed samuti on aktiivsed vabatahtlikus tegevuses.

Iga elaniku jaoks on võimalik leida just temale sobiv roll vabatahtlikus tegevuses. Riik võiks senisest jõulisemat kampaaniat teha huviliste leidmiseks, hoidmiseks ja koolitamiseks. Elanikkonnakaitse, tugev ja turvaline keskkond võiksid mängulisel moel olla alushariduse osa. Põhi-, kutse- ja keskhariduse astmes võiks siduda sisejulgeoleku teemad väljasõitude, praktiliste kogemuste ja eeskujudena

osaks õppekavades. Kõrghariduses võiks olla üheks õppeprogrammi osaks tegutsemine kriisiolukordades ja koostöö julgeolekuasutustega, mis annab elanikele parema pildi, kuidas need siseturvalisusega seotud organisatsioonid toimivad.

Vabatahtlike rohkem meediapildis ja kogukonnas näitamine annab huvilistele ülevaate argipäeva rutiinidest ja ka väljakutsetest, mida siseturvalisusega seotud vabatahtlik tegevus kaasa toob. Oluliseks osaks on ka elanike usaldus riigi vastu ning kuna riigi usaldus julgeolekuasutuste vastu on elanike seas kõrge, annab see tunnistust, et on olemas palju kasutamata potentsiaali.

Kokkuvõtvalt teen siseturvalisuse vabatahtliku tegevuse edendamiseks järgmised ettepanekud.

- ▶ Kajastada rohkem vabatahtlike edukusi ja nende tööruutiini erinevatel platvormidel ja massimeedias.
- ▶ Tutvustada elanikkonnakaitse ja sisejulgeolekualast vabatahtlikku tegevust juba alushariduses, millele järgneks täpsem ja sisulisem tutvustus ja praktika edasistes kooliastmetes.
- ▶ Urida järjepidevalt sihtgruppide motivatsiooni ja koolitusvajadusi.
- ▶ Võimaldada vabatahtlikele karjäärimudelüsteem ehk võimalus saada töökoht kutselisena või pakkuda täiendavaid õppimisvõimalusi.

Ühiskonnas turvatunde tagamisel loeb iga elaniku panus, et subjektiivne turvalisus oleks nähtav ka objektiivselt. Elanikud, kes aktiivselt panustavad oma kogukonnas turvalisuse suurendamise ja teevad koostööd teiste osapooltega, sh julgeolekuasutustega, omavad suuremat kogemust ja oskust kriisiolukorras hakkama saada.

KASUTATUD ALLIKAD

- BACHMANN, T. ja MARUSTE, R., 2003. Psühholoogia alused. Tallinn: Kirjastus Ilo.
- BAKAR, D. M., SYAMSUNASIR, S. ja ADRIYANTO, A., 2021. Mediating effect of Indonesia's public trust on national security from the sense of safety, knowledge, and willingness to participate in state defence efforts. – *Security and Defence*, 36 (4), lk 69–88.
- BLIND, P. K., 2006. Building trust in government in the twenty-first Century: Review of Literature and Emerging Issues. 7th Global Forum on Reinventing Government.
- BLUMBERG, D., NARDONE, D. ja GIROMINI, L., 2020. The Motivation of Senior Volunteers in Law Enforcement. – *Journal of Behavioral and Social Sciences*, 7, lk 1–11.
- BUZAN, B., WAEVER, O. ja WILDE, J., 1998. *Security: A New Framework for Analysis*. London.
- CERNY, P. G., 2005. Terrorism and the new security dilemma. – *Naval War College Review*, 58 (1), lk 11–33.
- CROWCROFT, R. 2012. A War on 'Risk'? British Government and the National Security Strategy. – *The Political Quarterly*, 83, lk 172–176.
- EUROOPA KOMISJON, 2015. Eurobarometer 432: Europeans' attitudes towards security.
- GANOE, M., ROSLIDA, J. ja SIHOTANG, T. 2023. The Impact of Volunteerism on Community Resilience in Disaster Management. – *Jurnal Ilmu Pendidikan dan Humaniora*, 12 (3), lk 199–213.
- GARWOOD, K., 1960. Three Problems in the Psychology of Human Fear. – *SAGE: International Journal of Social Psychiatry*, 6 (1), lk 58–65.
- GLIŠOVIĆ, M. ja ŽUPAC, G. 2023. Modern forms of endangering internal security. – *International Journal of Economics and Law*, 13 (37), lk 55–74.
- GODSHALL, S. L., 2009. Engaging volunteers in your law enforcement agency: The volunteers in police service (VIPS) program. – *Sheriff*, 61, lk 48–50, 52.
- HARRIGAN, W. ja COMMONS, M., 2015. Replacing Maslow's Needs Hierarchy With an Account Based on Stage and Value. – *Behavioral Development Bulletin*, 20 (1), lk 24–31.
- HILL, R., TEMIN, J. ja PACHOLEK, L., 2007. Building Security Where there is No Security. – *Journal of Peacebuilding ja Development*, 3 (2), lk 38–52.
- HODGETT, D., HOPNER, V., CARR, S., BAR-TAL, D., LIU, J., SANER, R., YIU, L., HORGAN, J., SEARLE, R., MASSOLA, G., HAKIM, M., MARAI, L., KING, P. ja MOGHADDAM, F., 2022. Human Security Psychology: A Linking Construct for an Eclectic Discipline. – *SAGE: Review of General Psychology*, 0 (0): 1–17.
- HOPNER, V., HODGETTS, D., CARR, S., BALL, R., NELSON, N. ja CHAMBERLAIN, K., 2020. Introduction to the Special Section on the Psychology of Security. – *International Perspectives in Psychology: Research, Practice, Consultation*, 9 (1), lk 1–4.
- HUDDY, L., FELDMAN, S. ja WEBER, C., 2007. The Political Consequences of Perceived Threat and Felt Insecurity. – *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 614 (1), lk 131–153.
- KAITSEMINISTEERIUM, 2023. Avalik arvamus riigikaitsest 2023. – https://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/avalik_arvamus_ja_riigikaitse_kevad_2023_0.pdf
- KIS, N., 2018. The Role and Impact of Trust on the Operation and Sustainability of the State. – *Public Finance Quarterly*, 63 (3), lk 289–302.
- KOUR, V., 2021. National Security of India in 21st Century: An Overview of Internal Security of India. – *International Journal of Multidisciplinary*, 6 (9), lk 124–131.
- LIU, H. ja ZHANG, B., 2015. An investigative research on the status of urban residents' psychological security. – *Journal of Public Affairs*, 15 (3), lk 311–315.
- LOGAN, T. K. ja WALKER, R. 2014. The Gender Safety Gap: Examining the Impact of Victimization History, Perceived Risk, and Personal Control. – *Journal of Interpersonal Violence*, 36 (1–2), lk 603–631.
- LOIK, R., 2020. Volunteers in Estonia's Security Sector Opportunities for Enhancing Societal Resilience. Policy Paper. International Centre for Defence and Security.
- LOW, S., 2017. Security at home: How private securitization practices increase state and capitalist Control. – *Anthropological Theory*, 17 (3), lk 365–381.
- MASLOW, A., 2007. *Motivatsioon ja isiksus*. Tallinn: Mantra.
- NICHOLS, G., GOEL, R., NICHOLS, T. ja JONES, W., 2014. Volunteers in British mountain rescue: Responding to increasing demand for rescues and a changed relationship with the state. – *Voluntary Sector Review*, 5 (2), lk 213–229.
- RIIGIKANTSELEI, 2024. Avaliku arvamus seireuuring. – <https://riigikantselei.ee/sites/default/files/documents/2024-04/Avaliku%20arvamus%20seireuuring%20%2821.%20-%2025.%20m%C3%A4rts%202024%29.pdf>

ROGOZIŃSKA, A., 2021. Theoretical aspects of modern security threats Definitions, typologies, evolution. – Scientific Journal of the Military University of Land Forces, 53 (1), lk 86–95.

SISEMINISTEERIUM, 2019. Siseturvalisuse arengukava 2020–2030. – <https://www.siseministeerium.ee/ministeerium-ja-kontaktid/kaasamine-osalemise/siseturvalisuse-arengukava-2020-2030>

STEBBINS, R. A., 1996. Volunteering: A serious leisure perspective. – Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly, 25, lk 211–224.

UHNÖ, S. ja LÖFSTRAND, C. 2018. Voluntary policing in Sweden: media reports of contemporary forms of police–citizen partnerships. – Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention, 19 (2), lk 1–20.

UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAM, 1994. Human Development Report. New York: Oxford University Press.

VILEIKIENE, E. ja JANUŠAUSKIENE, D. 2016. Subjective security in a volatile geopolitical situation. – Journal on Baltic Security, 2 (2), lk 109–143.

YU, T., 2022. Sailing Away From the Pyramid: A Revised Visual Representation of Maslow's Theory Z. – SAGE: Journal of Humanistic Psychology, 0, lk 1–21.